

goed leesbaar voor schoolleiders en leraren. Ook wat betreft de inhoud van het boek is de aanschaf door scholen beslist aan te bevelen. Het geeft een goede oriëntatie op een strategische aanpak van het betreffende probleemveld. Bij de uitvoering van de verstrekte ideeën zullen de meeste scholen in bepaalde mate externe ondersteuning nodig hebben.

Het boek is bedoeld voor scholen met veel allochtone leerlingen. De beleidsmatige invalshoek krijgt in vergelijking met inhoudelijke onderwerpen veel nadruk. Daarmee is de bruikbaarheid van het boek breder geworden en is het dus ook geschikt voor scholen met weinig of geen allochtone leerlingen.

RECENSIE

Jolanda van Kessel: Een hele mond vol oefenstof

N. van Ameijde e.a., *Dat spreekt vanzelf. Communicatieve spreekvaardigheidslessen NT2 voor gebruik in het talenpracticum* (3 delen). Weert, Maro, 1994. Cursistenmateriaal 170 blz, f 15 per deel. Docentenhandleidingen 115 blz, f 25 per deel. Audio-cassettes (6-8 stuks per deel), f 5 per stuk.

De immer terugkerende vraag 'Weet jij nog meer spreekvaardigheidsmateriaal?' kan voor de bezitters van een talenpracticum sinds kort van harte positief beantwoord worden. Althans voor docenten die aan hoog opgeleide cursisten les geven. Voor hen is nu *Dat spreekt vanzelf, Communicatieve spreekvaardigheidslessen NT2 voor gebruik in het talenpracticum* op de markt gekomen. Deze spreekvaardigheidslessen zijn tot stand gekomen in een samenwerkingsverband tussen VAVO-scholen en maken deel uit van het VAVO-Vernieuwingsproject NT2. De werkgroep van dit samenwerkingsverband werd begeleid door de SLO-afdeling Beroeps- en Volwasseneneducatie.

Brede doelgroep

Het totale pakket omvat spreeklessen voor de niveaus 1 t/m 5 van de CITO-Instaptoets voor Anderstalige Volwassenen (drie cursistenboeken, drie docentenhandleidingen, sleutels en 22 audio-cassettes). Voorwaarde voor de start van deze spreekvaardigheidslessen is dat de cursisten al een aantal weken NT2-onderwijs hebben gevolgd.

Al het materiaal is uitgeprobeerd en inmiddels zijn de herziene versies op de markt.

De zeer breed gekozen doelgroep bestaat uit hoog opgeleide anderstaligen die gekarakteris-

seerd worden als 'snelle leerders'. Bij deel 1 en 2 moet gedacht worden aan groepen die werken met een methode als *Code Nederlands*, of een andere beginnerscursus. Bij deel 3 wordt gedacht aan cursisten die beginnen met een methode als *Nederlands in Perspectief*. Daarnaast zou deel 3 de cursisten ook nog voorbereiden op de Staatsexamens NT2-I en NT2-II.

De makers van deze spreeklessen hebben blijkbaar de intentie alle hoger opgeleide anderstaligen te bereiken, ongeacht de vraag of hun leervens zich richt op educatieve, professionele dan wel sociale redzaamheid. Een dergelijke aanpak is even nuttig als een breed spectrum antibioticum. Het helpt, vooral bij allerlei minder ernstige zaken, maar moet er een specifieke bacterie bestreden worden, dan is er een gericht antibioticum nodig. Willen mensen in een tweede taal mondeling kunnen functioneren binnen verschillende situaties, dan moet er ook gericht aan die situaties gewerkt worden. De situaties in *Dat spreekt vanzelf* zijn in het algemeen gerelateerd aan het dagelijks leven. In dat opzicht zijn ze goed gekozen, maar de algemeenheid ervan is tegelijkertijd de beperking.

Aan het soort opdrachten en de manier van beoordeling is in deel 3 duidelijk te zien dat dit voorbereidt op een Staatsexamen. Maar simultane voorbereiding op Staatsexamen I en II lijkt me wat veel van het goede. De examens verschillen wat betreft taalniveau, inhoud, eisen die gesteld worden, en doel waarmee ze afgenomen worden. Een dergelijke differentiatie zou dus in het voorbereidend lesmateriaal ook aanwezig moeten zijn. Dit is echter niet het geval. *Dat spreekt vanzelf* lijkt zich vooral te willen richten op examen II. Daartoe bieden met name de zelfbeoordelingsoefeningen in deel 3 een uitstekende voorbereiding.

Ambitieuze doelstellingen

Dat spreekt vanzelf wil ertoe bijdragen, dat het onderwijs in het talenpracticum als een wezenlijk onderdeel in het NT2-curriculum wordt geïntegreerd.

De globale doelstellingen voor het eerste en tweede deel worden als volgt omschreven:

- De cursisten maken kennis met verschillende taalfuncties en kunnen deze met gevarieerd taalmateriaal realiseren.

- Cursisten passen het geleerde toe in reële communicatieve situaties; de communicatieve vaardigheid van de cursisten wordt vergroot.

Voor deel 3 gelden naast deze doelstellingen ook nog:

- Cursisten kunnen in dialogen en monologen gebruik maken van conventies en hulpmiddelen om de communicatie op gang te houden.
- Cursisten zijn in staat zowel in dialogen als in monologen hun spreekbeurt te ordenen en er een opbouw in aan te brengen.
- Cursisten kunnen hun mening onderbouwen met argumenten.

Dat cursisten dit na doorwerken van het materiaal inderdaad allemaal kunnen, durf ik niet te beweren. Ik heb een aantal cursisten met *Dat spreekt vanzelf* zien werken. Dat ging bepaald niet slecht, en – wat nog belangrijker is – zij waren allemaal enthousiast over de methode. Zeker ook over de, in vergelijking met andere methodes, soms wat 'gedurfd' thema's van de teksten (echtelijke ruzies, contactadvertenties). Maar ze gaven ook aan dat hun communicatieve mogelijkheden vaak toch beperkt bleven tot de lessituatie. *Dat spreekt vanzelf* lijkt er toch niet helemaal in te slagen een echte transfer te bewerkstelligen van lesstof naar dagelijks gebruik.

Ik denk dat dit op z'n minst gedeeltelijk te wijten is aan de overdaad aan gestructureerde oefening en een tekort aan levensechte oefensituaties binnen de lessen, ondanks bewonderenswaardige pogingen daartoe. Hieronder wordt dit verder toegelicht.

Opbouw

De opbouw van makkelijk(er) naar moeilijk(er) is in de meeste gevallen geslaagd. In deel 1 wordt hiertoe *Code Nederlands* redelijk gevolgd, de andere delen zijn gebaseerd op analyse van niet nader gespecificeerd materiaal.

Daar waar in het eerste deel *Code Nederlands* echter los wordt gelaten levert het soms detonerende lessen op. De taalfunctie 'beschrijven van voorstellingen en posities' komt pas in les 12 aan bod. In *Code Nederlands* is dit dan al lang behandeld. De drill 'er ligt een telefoonboek op de plank', 'er ligt een kleed op de vloer' en 'er ligt een vork naast het bord' is op dit niveau

niet meer nodig. In de praktijk blijkt deze les dan ook overgeslagen te worden.

In andere gevallen, bijvoorbeeld oefening 6 van les 9, wordt de cursist ineens overvallen met zes mogelijke taalfuncties van de imperatief (dus toch een grammaticale aanpak). De docent die ik hier naar vroeg gaf dan ook aan dat zij blij was dat zij met haar cursisten al in Code Nederlands deel 2 was toen dit aan bod kwam.

Aan een gebrekkige grammaticale kennis kan het gesignaleerde tekort aan transfermogelijkheden dus niet liggen. Ondanks de ondertitel 'Communicatieve spreekvaardigheidslessen NT2 voor gebruik in het talenpracticum' kan ik me niet aan het gevoel onttrekken dat er weliswaar in eerste instantie geprobeerd is van taalfuncties uit te gaan, maar dat de uiteindelijke uitwerking van de oefeningen toch vaak weer heel erg grammaticaal is geworden.

Oefening 6

Herhaal wat onderstreept is. Let op de zinsmelodie

1 Verzoeken:	<u>Loop eens door!</u>
2 Aanmoedigen:	<u>Loop maar door!</u>
3 Aansporen:	<u>Loop toch door!</u>
4 Ongeduld:	<u>Loop nou door!</u>
5 Verzoeken:	<u>Kom eens binnen!</u>
6 Toestemmen:	<u>Kom maar binnen!</u>
7 Aansporen:	<u>Kom toch binnen!</u>
8 Verkleinen:	<u>Kom even binnen!</u>
9 Ongeduld:	<u>Kom nou binnen!</u>

Afbeelding 1: De grammaticale aanpak.

Van receptief naar productief?

Dat spreekt vanzelf wil de opbouw van de oefeningen laten verlopen volgens de vier stappen van Neuner: voorkennis activeren en nieuwe taalmiddelen aanbieden (A-fase), door sterk gestructureerde oefening inslijpen (B-fase), er vervolgens mee communiceren, eerst nog met enige sturing (C-fase), daarna zo levensecht mogelijk (D-fase).

De lessen bestaan uit één of meer tekstjes (meestal dialogen) waar, eventueel geleid, naar geluisterd wordt, gevolgd door oefeningen. Deze oefeningen komen in ongeveer dezelfde volgorde en vorm in alle lessen terug. Dit

maakt het voor de cursisten overzichtelijk en makkelijk. Ze weten al heel snel wat er van hen verwacht wordt.

Gebruik van de taalfunctie, met passende intonatie, uitspraak en spreektempo, wordt vooral ingeslepen door drills waarbij cursisten stimuluszinnen moeten herhalen, of met zeer sterk gestuurde opdrachten aan de hand van gegeven mogelijke zinnen in een schema. Ik ben het eens met de auteurs dat deze, op het oog misschien wat saaie en niet-communicatieve drills, veel nut kunnen hebben. Maar voor het juiste effect moet er wel een (bijna) natuurlijk spreektempo op de cassettes aangeboden worden. In *Dat spreekt vanzelf* is dit juist vaak extreem langzaam, wordt overdreven gearticuleerd en veel nadruk gebruikt.

Cursisten ervaren deze oefeningen wel als prettig, omdat ze de tijd hebben en veel sturing krijgen, maar hun spreektempo wordt er niet natuurlijker van. Bij sommige oefeningen werkt het zelfs verwarrend. Bijvoorbeeld de oefeningen waarbij cursisten eerst een stimulus horen, dan een pauze waarin ze zelf moeten spreken, waarna de juiste taaluiting volgt om hun eigen respons te kunnen vergelijken met de band. Een cursist uit de door mij geobserveerde groep reageerde met een prima intonatie binnen de gegeven context. Zijn respons was echter niet hetzelfde geïntoneerd als de band. Hij herhaalde vervolgens, in de war gebracht, de band met een onnatuurlijke intonatie.

Overigens verbaast het mij dat de auteurs een dergelijke oefening plaatsen in de overgang tussen de B- en C-fase van Neuner. Een dergelijke vastliggende correcte respons past uitsluitend in de B-fase.

In de volgende lesdelen moet in het model van Neuner produktiever geoefend worden met de nieuwe taalmiddelen. De cursist moet hierbij een eigen inbreng hebben. In deze fase moet er nog wel enige sturing zijn, maar naar mijn mening niet meer zo veel als in *Dat spreekt vanzelf*. Oefeningen als oefening 2 van les 11 in deel I, waarbij zeer gestuurd verwezen wordt naar een schema, is geen C-oefening voor spreekvaardigheid, maar een B-oefening (voor opzoekvaardigheid?).

Een opdracht als oefening 9 van les 11 (volgens de handleiding: 'Zelf zinnen formuleren met behulp van steekwoorden') is ook geen C-

Oefening 2

Luister naar de band en geef zelf uw mening.
Gebruik het schema.

Voorbeeld:

U hoort: Auto's zijn slecht voor het milieu.

U ziet: + (Dat ...)

U zegt: Dat vind ik ook.

U hoort het goede antwoord en herhaalt het.

(+)	Dat vind ik ook.
(+)	Daar ben ik het mee eens.
(-)	Dat vind ik niet.
(-)	Daar ben ik het niet mee eens.
(?)	Dat weet ik niet.
(?)	Daar heb ik geen mening over.

- 1 Auto's zijn slecht voor het milieu.
(+) Dat ...
- 2 Roken is slecht voor de gezondheid.
(+) Daar ...
- 3 Nederlanders zijn gastvrij.
(-) Dat ...
- 4 Onderwijs is heel belangrijk.
(-) Daar ...
- 5 Politiek is slecht.
(?) Dat ...
- 6 Ziekenhuizen zijn veel te duur.
(?) Daar ...
- 7 Honden zijn vieze beesten.
(-) Daar ...
- 8 Er worden teveel kinderen geboren.
(?) Daar ...
- 9 Iedereen moet evenveel verdienen.
(+) Dat ...
- 10 Artsen verdienen veel te veel.
(?) Dat ...
- 11 Fietsen is veel te gevaarlijk.
(-) Dat ...
- 12 Fietsen is gezond.
(+) Daar ...

Dan geeft u uw eigen mening. Kies uit het schema. Varieer zoveel mogelijk

1. Nederlanders zijn zuinig.
2. Het parlement heeft geen macht.
3. De lessen zijn slecht.
4. De lessen zijn te duur.
5. Onderwijs moet gratis zijn.
6. Vlees eten is ongezond.
7. Onze groep is heel erg gezellig.
8. We moeten te hard werken.

oefening voor spreekvaardigheid, maar een B-oefening voor grammatica.

Oefening 9

Maak nu zelf zinnen met argumenten.

Maak daarbij gebruik van de gegeven woorden.

Voorbeeld:

U hoort: Roken moet verboden worden.

Het is slecht voor de gezondheid.

U zegt: Roken moet verboden worden, omdat het slecht voor de gezondheid is.

U hoort het goede antwoord en herhaalt het.

- 1 Ik drink thee. Ik heb dorst.
- 2 Ik ga op vakantie. Ik ben erg moe.
- 3 Nederlanders zijn een beetje vies.
Ze ruiken niet lekker.
- 4 Honden zijn vieze beesten. Ze poepen op de stoep.
- 5 Amerikaanse films zijn het best. Je kunt de taal verstaan.
- 6 Ik ben te laat. De bus had vertraging.
- 7 Ik vergeet nooit iets. Ik schrijf altijd alles op.
- 8 Mijn vader werkt nog. Hij verveelt zich thuis.
- 9 Ik leer Nederlands. Ik wil aan de universiteit studeren.

Afbeelding 3: Spreekvaardigheid of grammatica?

Gelukkig zijn er ook veel leuke opdrachten. Daarvoor hoeft er maar een willekeurige bladzijde in het tweede deel van deel 3 open geslagen te worden voor de zogenaamde 'blokjes-oefeningen'. Twee cursisten voeren dan een gesprek met aanwijzingen in blokjes over de te gebruiken taalhandeling en inhoud. Leuk, nuttig en passend in de c-fase. Ik denk alleen wel, dat dergelijke oefeningen al veel eerder veelvuldig aan bod hadden moeten komen.

En dat legt de vinger dan ook meteen op de zere plek. Hoe kunnen cursisten de taal gaan gebruiken in situaties buiten de klas als er binnen de klas te weinig met gevarieerde, prikkelende, levensechte situaties wordt gewerkt? Zeker deel 1 en 2 bieden hier te weinig mogelijkheid toe.

Het te weinig oefenen in levensechte situatie wordt in de lespraktijk nog eens versterkt

Afbeelding 2 (hiernaast): Een gestuurde oefening.

doordat docenten vaak niet toe blijken te komen aan de laatste verwerkingsoefeningen. Deel 1 omvat 16 lessen, de andere twee delen ieder 15 lessen. Het talenpracticumdeel van elke les duurt 90 minuten. Daarnaast is er dus nog tijd nodig voor de verwerkingsoefeningen en nabespreking. In veel gevallen werkt een docent met *Code Nederlands* of *Nederlands In Perspectief* en zit daarnaast 1,5 uur in het talenpracticum. De verwerkingsoefeningen blijven dan liggen. De effectiviteit is daardoor niet wat het had kunnen zijn en van de doelstelling 'komen tot een geïntegreerde aanpak' is al helemaal geen sprake meer. Dit had voorzien kunnen worden. Voor een echt geïntegreerde aanpak sluit het materiaal gewoon niet genoeg aan bij de overige cursusonderdelen en de omstandigheden waarin het gebruikt wordt.

De docentenhandleiding

De docentenhandleidingen bij de drie delen zijn heel overzichtelijk, maar nogal summier. Na een korte algemene inleiding wordt er per les een specificatie gegeven: een schematische weergave van de opbouw van de les. De handleiding is niet iedere keer volledig, maar meestal wordt wel aangegeven welke functies worden aangeboden, welk taalvaardigheidsniveau vereist is, of de oefeningen klassikaal, groepsgevoels dan wel individueel uitgevoerd moeten/kunnen worden en hoe de les is opgebouwd. Dan volgt de informatie voor de docent. Deze is erg beknopt. De docenten die ik sprak, gaven allemaal aan dat er veel voorbereiding van de docent gevraagd wordt.

De docentenhandleiding bevat ook kopieerbladen, de teksten en, in deel 1, ook nog opdrachten bij de teksten.

Het audio-materiaal

Het audio-materiaal is gemakkelijk te hantieren: één les op één zijde van een bandje. De bandjes zijn van goede kwaliteit, de sprekers zijn uitstekend te verstaan, er is geen enkele ruis. Helaas is er ook geen 'natuurlijke ruis' toegevoegd. Bij teksten op de markt verwacht ik marktgeluid op de achtergrond, niet de absolute stilte van een studio. Bij teksten die in een auto worden uitgesproken verwacht ik het geluid van een rijdende, afremmende en weer

optrekkende auto. De bestuurder zou dan ook moeten spreken met pauzes op momenten dat hij zijn aandacht bij het verkeer moet houden.

De pogingen van de sprekers om het materiaal wat authentiek mee te geven zijn regelmatig heel duidelijk te horen. Maar als negen allochtone cursisten van een talencursus die geïnterviewd worden (deel 3, les 7 oefening 3) allen ingesproken worden door Nederlanders, wil ik het plakkertje 'zo authentiek of levensrecht mogelijk' echt niet meer geven.

Conclusie

Dat spreekt vanzelf is in tal van opzichten een aanwinst voor het NT2-onderwijs aan hoger-opgeleide cursisten. Het biedt veel gestructureerde oefenstof voor spreekvaardigheid, dat zeer bruikbaar is naast een body-methode die in de rest van de cursus gebruikt wordt. Cursisten zullen er zeker veel houvast aan hebben en er veel van leren. Bovendien geeft deel 3 in veel opzichten een goede voorbereiding op Examen II.

Maar, docenten die hun cursisten echt willen leren communiceren in levensechte situaties, en hen voor willen bereiden op studie of werk, hebben aan *Dat spreekt vanzelf* niet voldoende. Daarvoor biedt het materiaal te weinig authentieke oefenstof, en is de themakeuze te algemeen van karakter.

Ondanks dat de doelstelling van de auteurs veel ambitieuzer was, staan de sterke kanten van de methode als een huis. En dat is al heel wat.